

Kvalita a efektívnosť — vel'mi aktuálna požiadavka na vedeckovýskumnú činnosť

Závery XVI. zjazdu KSČ výrazne podčiarkli strategickú orientáciu rozvoja národného hospodárstva prostredníctvom kvality, efektívnosti a cestou intenzívneho rozvoja. Táto požiadavka sa predovšetkým vzťahuje na oblasť vedeckotechnického rozvoja, ktorý je materiálnym základom všetkých rozvojových procesov spoločnosti. Sme v etape, keď sa veda stáva hlavnou výrobnou silou a nie náhodou je preto aj pozornosť našich najvyšších straníckych a štátnych orgánov zameraná práve na túto kľúčovú oblasť. Svedčia o tom, jednotlivé zasadania ÚV KSČ, nevyjímajúc ani posledné, 8. zasadanie ÚV KSČ. V podmienkach ČSEA sa týmito otázkami zaoberalo aj Predsedníctvo ÚV KSČ v máji r 1981. A taktiež nie náhodou XVI. zjazd našej strany povýšil úlohy v tejto oblasti na revolučné úlohy, čo znamená, že sa k týmto úlohám bude pozornosť našej strany neprestajne obracať.

Analýzy súčasného stavu vedeckovýskumnej práce ukazujú, že i cez určité pozitívne javy, je práve na tomto úseku dosť nedostatkov, ktoré spomaľujú regresívnejší postup vpred, v duchu strategickkej línie KSČ. Jednou z príčin tohto stavu je aj nekomplexný pohľad a zúžené chápanie otázok kvality a efektívnosti výskumu, ktoré ovplyvňuje celý rad faktorov. Chceli by sme preto poukázať aspoň na tie hlavné, ktoré môžeme odstrániť našimi silami za predpokladu, že ich nebudeme v riadiacej a organizátorskej práci podceňovať, či dokonca zanedbávať.

Predovšetkým treba vziať do úvahy, že kvalitu a efektívnosť vedeckovýskumnej činnosti **ovplyvňujú tak riadiace ako aj výkonné stupne riadenia**, a to podielom rovnakým a nedeliteľným. Tak napr. riadiace stupne koncepčného charakteru organizujú spracovanie prognostických, koncepčných, normotvorných, plánovacích a iných rozhodujúcich dokumentov na úseku vedy. Perspektívnosť z hľadiska potrieb, vedeckosť a realnosť ustanovení týchto dokumentov, na ktorých spracováni sa účastnia aj výkonné články, vytvára základ pre dosahovanie kvality a efektívnosti z nich vyplývajúcich výskumov. Ak sa podarí vysoko kvalitatívne spracovať dlhodobé smery výskumu v ČSEA, potom aj z nich vyplývajúce päťročné a ročné plány vedeckej práce budú do určitej miery garantovať kvalitu a efektívnosť výskumov v prospech zvyšovania pripravenosti a bojovej pohotovosti ČSEA. Alebo správne vypracované a uplatňované zásady pre dopĺňovanie VVZ kádrmi a účelný systém ich prípravy a štimulácie zabezpečí vysokú kvalifikáciu vedeckých pracovníkov v základni, čo je jedným z najdôležitejších predpokladov vysokej kvality a efektívnosti výskumu.

Z tohto teda vyplýva, že spracovaniu kľúčových dokumentov musí byť zo strany veliteľov, náčelníkov, politických orgánov a ďalších pracovníkov venovaná mimoriadna pozornosť, lebo tu sa už nejedná len o odbornú záležitosť, ale i o politickú úlohu, vyplývajúcu zo záverov zjazdu na-

šej strany. Pri vedomí vážnosti a významu takýchto dokumentov treba do procesu ich spracovania zapojiť široký aktív tvorivých pracovníkov tak z riadiacej, ako aj výkonnej sféry, aby sa maximálne využili kolektívny prístup bez škodlivého subjektivismu.

Vedeckosť týchto rozhodujúcich dokumentov nebude možno zabezpečiť bez využitia prognóz rôzneho druhu, bez komplexného prístupu, bez zabezpečenia interdisciplinárnosti predovšetkým v prospech vojenskovednej oblasti a vojensko-technickej problematiky, bez skutočného previazania spoločenských vied s prírodnými a technickými vedami, bez zabezpečenia potrebného predstihu teórie pred potrebami praxe výstavby a prípravy ČSĽA. Obsah a rozsah dlhodobého výhľadu výskumu v ČSĽA by mal byť odrazom nielen našich rozhodujúcich potrieb, ale i síl a prostriedkov výskumu tieto potreby reálne zabezpečiť v nadväznosti na preberanie výsledkov výskumu od spojeneckých armád, najmä od Sovietskej armády.

Tieto skutočnosti si treba znova pripomenúť v súčasnosti keď bol začatý proces tvorby dlhodobého výhľadu v oblasti vedy v ČSĽA do r. 2000 a keď sa pripravuje aj novelizácia niektorých normotvorivých dokumentov pre riadenie vedy v ČSĽA, aby oni maximálne napomáhali trvalému rastu kvality a efektívnosti na úseku vedy v ČSĽA.

Okrem vedecky zdôvodnenej spoločenskej objednávky na výskum, ktorá sa konkrétne odrazí v päťročných a ročných plánoch vedeckej práce, ovplyvňujú kvalitu a efektívnosť výskumu — **zadania vedeckých úloh a zámysly ich riešenia**, ktoré by mali byť všestranne posúdené na úvodných oponentných konaniach.

Skúsenosti ukazujú, že práve tomuto začínajúcemu kroku pred vlastným výskumným procesom, nie je venovaná náležitá pozornosť zo strany niektorých riadiacich stupňov velenia. Zadaná sú často poznamenané prílišnou všeobecnosťou, nekonkrétnosťou, širokým záberom, nepresným stanovením limitujúcich podmienok, hmlistou predstavou o tom, čo má výskum priniesť v prospech ďalšieho skvalitňovania praxe. Preto sa nie nadarmo hovorí, že aké je zadané, také sú aj výsledky výskumu. Zo zle zadanej úlohy nevytvorí ani najkvalifikovanejší vedec ký pracovník nič užitočného, iba ak potvrdenie tejto známej skúsenosti! Tieto skutočnosti podčiarkujú kľúčový význam úvodných oponentných konaní. Na ich vysokej úrovni by mal mať eminentný záujem predovšetkým zadávateľ vedeckej

úlohy ako budúci užívateľ výsledkov jej riešenia.

Akékoľvek podceňovanie tejto úvodnej etapy výskumného procesu môže mať za následok nízku kvalitu a efektívnosť dosiahnutých výsledkov výskumu, ako ukazujú niektoré skúsenosti z minulých rokov. K tomu by nemuselo dôjsť, ak by sa príslušní náčelníci do tohto procesu od samého začiatku zaangažovali a nenechávali záležitosť podriadeným, ktorí ani nemôžu disponovať takou sumou znalostí a príslušných informácií akú táto etapa vyžaduje. Inými slovami povedané: ak uznávame, že veda sa stáva hlavnou silou zvyšovania bojuschopnosti armády, potom jej treba venovať zo strany veliteľov, náčelníkov a politických orgánov aj náležitú pozornosť v každodennej riadiacej a organizátorskej práci.

Na kvalitu a efektívnosť výsledkov výskumu má značný vplyv aj **komplexnosť rozpracovania vedeckej úlohy a z toho odvodená požiadavka na skladbu riešiteľského tímu** na čele s vedeckým vedúcim, ktorý by mal predstavovať špičkovú osobnosť v danej problematike. Vo výskumnom tíme by mali pracovať nielen teoretickí pracovníci — nositelia vedeckých hodností, atestačných kvalifikačných stupňov, vedecopedagogických titulov — ale i ľudia z praxe s bohatými skúsenosťami v riešenej problematike. Zastúpenie vedných odborov a úsekov by malo zabezpečiť požadovaný stupeň komplexného spracovania výsledkov výskumu. Dodržať by sa mali aj ďalšie požiadavky kladené na jednotlivé metódy tímovej práce.

Skúsenosti ukazujú, že nie všade sa k tomu takto pristupuje. Do výskumných tímov sú často určovaní ľudia, ktorí sú momentálne pracovne menej zafasovaní, ba dokonca aj takí, ktorí k tomu majú len malé predpoklady. Vedecké princípy výberu odborníkov do pracovných tímov sa buď neznajú alebo nerešpektujú. Málo sú zvládnuté súčasné poznatky teórie tímovej práce vôbec. Táto skutočnosť sa potom priamo odráža v podpriemerných až nízkych výsledkoch výskumu. Málo sa premýšľa o takých organizačných opatreniach, aby sa najkvalitnejší ľudia uvoľňovali aspoň na určitý čas do výskumných tímov, a to i za cenu prenesenia časti ich pracovnej náplne na iných pracovníkov.

Samotná skladba výskumných tímov je slabou stránkou organizačného zabezpečenia výskumu, a to dokonca aj v niektorých výskumných ústavoch. Niekedy sa zdá, akoby organizačné štruktúry tvorili neprekonateľnú prekážku pri určovaní ľudí do výskumných tímov bez ohľadu na to,

na ktorom oddelení (skupine) pracujú. Na druhej strane sú však aj také prípady, kde sa požiadavka tímovosti vo výskume úplne neguje a úlohy sa riešia „metódou“ čo pracovník — to riešiteľ vedeckej úlohy (prítom nemáme na mysli výchovu vedeckých aspirantov). V takýchto prípadoch nemôžeme hovoriť o vytváraní predpokladov pre dosahovanie vyššej kvality a efektívnosti vo výskume, lebo na danom pracovisku prevažuje kvantita vedeckých úloh na úkor kvality. Je tu súčasne negovaná aj požiadavka koncentrácie úsilia síl a prostriedkov na rozhodujúce úlohy, ktoré podstatným spôsobom prispievajú ku skvalitňovaniu praxe.

Cieľavedomé riadenie, vyhodnocovanie a kontrola samotného výskumného procesu tak zo stupňa zadávateľa ako aj riešiteľa má priamy dopad na kvalitu a efektívnosť výsledkov výskumu. Sú nesprávne tie praktiky, keď sa riešiteľovi zaslal len zadanie a ostatné činnosti, spojené s riadením výskumného procesu, jeho kontrolou a vyhodnocovaním sú opomínané a dokonca sa považujú mnohými zadávateľmi za príťaž v ich bežnej riadiacej práci.

Preto nie náhodou sa kladie dôraz aj na priebežné oponentské konania, ktoré usmerňujú priebeh výskumu pre splnenie stanovených cieľov. Je v záujme samotného zadávateľa, aby sa týchto konaní aktívne zúčastňoval a kvalifikovane ovplyvňoval ďalší priebeh výskumu.

Povinnosť cieľavedomého riadenia výskumného procesu spočíva aj na riešiteľskom pracovisku. Náčelník pracoviska spolu s vedeckým vedúcim riešiteľského tímu sú povinní priamo a bezprostredne ovplyvňovať riešenie vedeckej úlohy, odstraňovať vznikajúce prekážky a problémy, ktorých riešenie je nad ich sily a prejednávať ich s príslušnými zložkami. Organizujú priebežné oponentské konania, pravidelné rozborly plnenia harmonogramu, kontroly jednotlivých etáp výskumu a usmerňujú celé riešenie pre splnenie stanovených cieľov. K tomu využívajú aj poradný vedecký orgán, vedecké semináre, vedecké konferencie a pod.

Kvalitu a efektívnosť výsledkov výskumu veľmi významnou mierou ovplyvňuje **výber a použitie vedeckých metód riešenia**, za čo by mal byť zodpovedný riešiteľský tím a predovšetkým jeho vedecký vedúci. Veď vedecká metóda je hlavným pracovným nástrojom riešiteľa. Skúsenosti ukazujú, že kvalitné výsledky boli dosiahnuté vtedy, keď okrem použitia základnej výskumnej metódy — marxistickej dialektiky — boli umne využívané aj ostatné všeobecné a špeciálne metódy výskumu

s ohľadom na charakter vedeckej úlohy. Komplexné využitie a vzájomné prepojenie vedeckých metód výskumu dáva záruku, že výsledky výskumu budú spracované na vedeckom základe.

Komplexné využívanie vedeckých metód výskumu, ako aj ich výber, by sa mali stať predmetom kontrolnej činnosti, čo sa zatiaľ málo realizuje. Prítom je známo, že nevhodný výber vedeckých metód výskumu značne snižuje úroveň dosiahnutých výsledkov výskumu, alebo neumožňuje riešenie úlohy vôbec. Správny postup v tomto smere vyžaduje teoretické aj praktické ovládnutie vedeckých metód výskumu nielen výskumnými pracovníkmi, ale i riadiacimi orgánmi na tomto úseku činnosti.

Kvalita a efektívnosť výsledkov výskumu sa zvyšuje aj prostredníctvom **overovania výsledkov v praxi**. Mala by platiť zásada, že čím zložitejšia a nákladnejšia bude realizácia výsledkov výskumu v praxi, tým dôkladnejšie overovanie by malo prebiehať pred ich zavedením do praxe. K tomu treba plne využívať skúšobné a výskumné, ako i obyčajné operačno-taktické a taktické cvičenia, vojskové skúšky a pod.

Pri overovaní výsledkov výskumu v praxi je dôležité vytvoriť také podmienky, ktoré sa maximálne približujú skutočným bojovým podmienkam. Prítom treba vziať do úvahy aj určité percento skreslenia v porovnaní so skutočnou situáciou. Overovanie výsledkov výskumu v praxi by malo prebiehať za účasti zadávateľa a riešiteľa s prizvaním ďalších skúsených odborníkov z praxe vojsk.

Osobitný význam pre posúdenie kvality a efektívnosti výsledkov výskumu má **záverečné oponentské konanie a najmä zodpovedný výber vysoko kvalifikovaných kriticky náročných oponentov**.

Záverečné oponentské konanie musí zodpovedne a všestranne posúdiť prínos riešenia vedeckej úlohy v prospech skvalitňovania praxe alebo rozvoj teórie. Dosiahnuté výsledky treba hodnotiť spravodlivo, zásadovo a kriticky. Falošné kamarátstvo a kolegialita, nekritičnosť a ďalšie nezdravé javy, ktoré sa niekedy prejavujú pri oponentských konaniach tu nemajú miesto. Zadávatel by mal mať osobitný záujem na tom, aby dosiahnuté výsledky výskumu boli hodnotené maximálne objektívne, lebo on ich bude mať za povinnosť realizovať v praxi.

Nemalý vplyv na kvalitu a efektívnosť výsledkov výskumu má **intenzívne využívanie služieb systému vedeckých, technických a ekonomických informácií ČSLA a**

sústavy VTEI ČSSR. Týka sa to hlavne riešiteľov.

Dobré služby systému VTEI umožňujú lepšie postihnúť posledný stav riešenej problematiky, vylučovať duplicity vo výskume, neriešiť to, čo už bolo niekedy vyriešené a prípadne aj konfrontovať dosiahnuté výsledky so špičkovými výsledkami výskumu danej problematiky vo svete.

Je samozrejmé, že pritom treba dodržiavať etiku vedeckej práce, neprísvojovať si cudzie výsledky na svoje konto a starostlivo uvádzať vyťažovanú bibliografiu.

Zásadný význam pre zlepšovanie kvality a efektívnosti výskumu má rozvoj **medzinárodnej, spojeneckej vedeckej spolupráce**, preberanie skúseností a výsledkov výskumu od spojeneckých armád, najmä Sovietskej armády, organizovanie spojeneckých výskumných tímov, najmä pri spoločných cvičeniach a pod.

V súlade so závermi XVI. zjazdu KSC treba trendy spolupráce aktívne rozvíjať, najmä náš podiel v tejto spolupráci, a to podľa našich reálnych možností. To do budúcnosti umožní účelnú integráciu a špecializáciu v oblasti výskumu v súlade so spojeneckými a národnými potrebami.

V súčasnosti prebieha táto spolupráca po línii dvojstranných dohôd s jednotlivými armádami členských štátov Varšavskej zmluvy a po línii mnohostrannej spolupráce koordinovanej štábom Spojených ozbrojených síl prostredníctvom päťročných plánov vojenskovedeckej práce, vo-

jenskovedeckých konferencií, porád a zhromaždení.

Nezanedbateľným faktorom, ktorý má vplyv na zvyšovanie kvality a efektívnosti výsledkov výskumu je **morálne a hmotné oceňovanie vynikajúcich výsledkov výskumu**.

K tomu je možno využívať udeľovanie vyznamenaní, štátnych a iných cien, povýšovanie, odmien podľa disciplinárneho poriadku a pre určité skupiny vedeckých úloh (štátne, koalíčné) aj odmien z vyčlenených finančných položiek.

Svoj význam má aj **popularizácia a všeobecné skúsenosti najlepších výskumných tímov a vynikajúcich jednotlivcov** v hromadných oznamovacích prostriedkoch, na zhromaždeniach, konferenciách, pri hodnotení výcvikového roka a pod.

Skúsenosti ukazujú, že práve na tomto úseku činnosti sa pomerne málo využíva rozvoj aktivity, iniciatívy a socialistického súťaženia.

Len malé percento socialistických záväzkov smeruje k zvyšovaniu kvality a efektívnosti výskumu, aj keď ostatné činnosti sú záväzkami hojne pokryté. Preto sa žiada práve na tomto úseku v ďaleko väčšej miere rozvíjať aktivitu a iniciatívu pre dosahovanie vyššej kvality a efektívnosti.

Zvyšovaním kvality a efektívnosti výskumu by sa mali pravidelne zaoberať aj stranícke a zväzové organizácie, ROH v duchu prijatých uznesení.

Z tohto je vidieť, že problematika zvyšovania kvality a efektívnosti na úseku výskumu nie je jednostrannou a jednoduchou záležitosťou. Dotýka sa tak riadiacej ako aj výkonnej sféry, a to sa plne vzťahuje aj na kritiku a odstraňovanie nedostatkov na tomto úseku činnosti.

Nechceli sme rozoberať všetky faktory, ktoré majú vplyv na kvalitu a efektívnosť, uviedli sme len tie, ktoré sú podľa nášho názoru hlavné, aj keď existujú ďalšie (vytváranie tvorivej klímy, zvyšovanie tvo-

rivej spôsobilosti, modernizácia materiálovno technického zabezpečenia výskumu a pod.).

Ďalší obrat k lepšiemu môžeme dosiahnuť prostredníctvom skvalitňovania riadiacej a organizátorskej práce, na úseku výskumu, tesnej spolupráce riadiacej sféry s výkonnou sférou, dôsledným a premysleným naplňovaním všetkých činností, ktoré majú vplyv na dosahovanie vyššej kvality a efektívnosti výsledkov výskumu v prospech zvyšovania bojovej pohotovosti a pripravenosti ČSLA.